

A túlzott központosítástól a túlzott központosításig

Nyolcvanötödik születésnapján ünnepli Kornai János Széchenyi-díjas közgazdász, egyetemi tanár, a Harvard emeritus professzora, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. A hvg.hu a szocialista gazdasági rendszer és a poszt szocialista átmenet kiemelkedő kutatójának idézeteivel mutatja be tudományos pályáját.

"Nem hozhatnak kellő eredményt az egymástól függetlenül végrehajtott, szétaprózott kis változtatások. Egységes és átfogó reformra van szükség!" (1957, A gazdasági vezetés túlzott központosítása)

"Az erőltetett növekedés nagy áldozatot igényel résztvevőitől, a jelen generációktól. De nemcsak tőlük: terheket rak a jövőre is. Elhalaszt aktuálissá vált beruházási, fogyasztási, tőkeképzési feladatokat. (...) Az erőltetett növekedésben elmarad a minőség a mennyiség mögött." (1972, Erőltetett vagy harmonikus növekedés)

„... a krónikus hiány (...) magyarázata nem a pénzügyi szférában, nem is az áralakulás sajátosságaiban keresendő, hanem ennél mélyebb rétegekben: az intézményi viszonyokban és a gazdaság döntéshozóinak e viszonyok hatására kialakult magatartási formáiban.” (1980, A hiány)

"A lassítás nem pótolja a gazdaság átugrását "eladók piacából" a "vevők piacába"; a piac mesterkéltszímulálása nem pótolja az igazi piaci versenyt." (1982, A magyar gazdasági reform jelenlegi helyzetéről és kilátásairól)

"...mehet-e egy szocialista országban a reformfolyamat sokkal messzebb, mint ameddig Magyarországon eljutott? Vajon a mai Magyarország jelzi többé-kevésbé a reform végső határait? A további, kisebb rendszerbéli változások, bármennyire kívánatosak is, e kérdés lényegét illetően irrelevánsak." (1987, A magyar reformfolyamat: víziók, remények és a valóság)

"A piaci szocializmus merő ábránd. Az állami tulajdont és piacot követelő hangzatos jelszavak félreértést okoznak, és tápot adnak hamis várakozásoknak." (1989, A reformszocializmus belső ellentmondásai)

"Az emberek torkig vannak az örökös apró változtatgatással és a velük járó bizonytalanságérzettel. Azt hiszem, el lennének szánva arra, hogy vállalják egy radikális műtét kockázatát. Még ha a műtét átmenetileg traumával, az eddigi helyzet felborulásával, átmeneti zavarokkal jár is, legalább utána igazi rendhez, nyugalomhoz, lecsillapodáshoz vezethet." (1989, Indulatos röpirat a gazdasági átmenet ügyében)

"Védekezni kell a további visszaesés ellen. (...) a növekedés irányába tett félfordulatra van szükség." (1993, Transzformációs visszaesés)

"Az 1995-ös magyarországi kiigazítási-stabilizációs program kisméretű "sokkterápia" volt, amely egyes makrogazdasági mutatók tekintetében hamar gyors javulást hozott (...) Mennyire

kell közel jutni egy válsághoz, hogy a politikus összeszedje a bátorságát?" (1996, Kiigazítás recesszió nélkül)

"A szocializmustól a kapitalizmusba való átmenet szerves fejlődés (...) önkorrekció, próbaszerencse, „kísérlet és tévedés” folyamat, amely megtart vagy felszámol régi intézményeket, tesztel, elfogad vagy elvet újakat. (...) minél szilárdabbak a kapitalizmus alapjai, annál jobb lesz közép- és hosszú távon a rendszer teljesítménye. Ezért a hangsúlyt a konszolidációra, a stabilitásra kell helyezni, s ezzel együtt nem az első növekedési rekordokra, hanem a növekedés fenntarthatóságára." (2000, Tíz évvel a Röpirat angol kiadásának megjelenése után)

„A kamatláb nem marad egyszer és mindenkorra annyi, amennyit a Szabadság téren elhatároznak. Ha az ott hozott döntés irreális, (...) előbb-utóbb mégis csak a piac kerekedik felül, és kikényszeríti, hogy az irodában hozott döntés hozzáigazodjék a piaci realitásokhoz.” (2003, A fő cél: a tartós növekedés)

"1995 áprilisában, röviddel a Bokros-csomag bejelentése után interjút készítettem velem a Duna Televízió. A riporter a következő kérdést tette fel: "Általánosságban hogyan fogadta az intézkedéscsomagot?" Így válaszoltam: "Nézzé, vannak kritikai megjegyzéseim, vannak hiányérzeteim... De ezek másodrendűek. Le szeretném szögezni, és ez a legfontosabb, hogy a most bejelentett kormányprogram alap gondolataival egyetértek, azokat szükségesnek, helyesnek és elkerülhetetlennek tartom. Ehhez rögtön hozzá kell tennem, hogy ezek az intézkedések sok megpróbáltatással, fájdalommal is járnak, sokaknak szenvedést okoznak. Teljes mértékben átérzem ezt, és együtt érzek a nehéz helyzetbe jutottakkal (...) Most, 11 évvel később szó szerint megismételhetem azt, amit akkor mondtam. Elszomorító, hogy ugyanaz a nemzedék másodszor él meg egy megrázkódtatással és szenvedésekkel járó kiigazítást. De ismét kijelenthetem: a program alap gondolataival egyetértek, és – az ország érdekében – szükségesnek tartom a megvalósításukat." (2006, Egyensúly, növekedés és reform)

"Manapság lassan én, az 1980-ban írott A hiány című könyv szerzője leszek az utolsó kelet-európai, aki még visszaemlékszik a hiánygazdaságra, és igazi örömet érez amiatt, hogy megszűnt." (2007, Szocializmus, kapitalizmus, demokrácia és rendszerváltás)

"Semmiképpen sem szabad automatikusan életbe léptetni a kimentési akciókat. Minden egyes esetet külön-külön meg kell fontolni. Ha lelkiismeretes mérlegelés után a kimentés mellett döntenének, akkor azt annak tudatában kell megtenni, hogy elkerülhetetlenek lesznek a hosszú távon hátrányos következmények, legfőképpen a pénzügyi fegyelemre gyakorolt züllesztő hatás révén." (2008, A puha költségvetési korlát szindrómája a kórházi szektorban)

"Tegyük fel egy pillanatra, hogy Marx, Lenin és Trockij víziója megvalósult, a világforradalom a glóbusz minden részén győzedelmes volt, és a kapitalizmusból semmi sem maradt. Ebben a helyzetben sohasem lett volna számítógép és tranzisztoros rádió, hűtőszekrény és szupermarket, internet és mozgólépcső, cd és dvd, digitális fényképezés, mobiltelefon és az összes többi forradalmi technikai változás." (2010, Innováció és dinamizmus)

"A demokrácia több fontos alapintézményét szétrombolták; Magyarország autokrácia lett. Az a veszély fenyeget bennünket, hogy a magyarországi politikai rendszer hasonlónak válik Putyin uralmához. (...) rövid idő alatt olyan mélyreható változások történtek, amelyek

irreverzibilisek (vagy legyünk optimisták: majdnem irreverzibilisek) és garantálják (vagy legyünk optimisták: szinte garantálják) a hatalomra került csoport tartós uralmát." (2011, Számvetés)

"Évtizedeken át álomban sem fordult volna meg bennem a gondolat, hogy első könyvem témája, a túlzott központosítás ismét időszerűvé válik (...). az autokratikus uralom, a féktelen központosítás, az állam tevékenységének túlbujánzása összeférhetetlen a modern kapitalista piacgazdaság egészséges működésével. Ezen az úton lehetetlen lesz kimozgatni a magyar gazdaságot a csapdahelyzetből, a vesztéglésből, nem tud rálépni fenntartható növekedési pályára." (2012, Központosítás és kapitalista piacgazdaság)

A HVG írását Kornai János 85. születésnapjára [itt olvashatja](#).